

Ajalugu

Õppeaine kirjeldus

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatusest ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi ratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooga. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimesi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.

Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemisetagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu, õpitakse märkama ja ära tundma minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu. Alustatakse ajas orienteerumise oskuse kujundamisega, nn suure pildi loomisega, mida pidevalt uute teadmistega täiendatakse. See aitab õpilastel paigutada oma ajalooteadmised korrastatult konteksti, ajaloolisesse aega, näha oleviku seoseid mineviku ja tulevikuga, näha ja hinnata minevikku ajalooliselt oma ajastu kontekstis. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus. Õpitakse küsima, kas erinevad vaatenurgad ja arusaamad on olemasoleva tõendusmaterjali ja senise uurimisseisu alusel võrdselt asjakohased. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega. Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.

Teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.

Kasutab ajaloomõisteid kontekstis.

Teab näiteid kodukoha minevikust.

Teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemises.

Mõistab, kuidas kujunes inimasustus.

Mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.

Oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.

Teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.

Teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.

Teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata.

Teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.

Märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.

Teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.

Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.

II kooliastmes alustatakse ajalooõpinguid algõpetusest, mille raames õpitakse tundma ajaarvamist ja allikaid, tehakse tutvust ajaloo sündmuste, isikute ja eluoluga minevikus. Käsitletakse valitud näiteid muinas- ja vanaajast, vanadest idamaadest, Vana-Kreeka ja VanaRooma ajaloost.

Õpilane:

- 1) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: e.Kr., p.Kr, sajand, aastatuhat jt; 5., 6. klass
- 2) teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid; 5., 6. klass
- 3) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust; 5., 6. klass
- 4) kasutab perekonnavaloo uurimisel eritüübilisi allikaid; 5., 6. klass
- 5) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut; 5., 6. klass
- 6) paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid; 5., 6. klass
- 7) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; 5., 6. klass
- 8) kirjeldab ajaloo sündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost; 5., 6. klass
- 9) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; 5., 6. klass
- 10) teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust; 5., 6. klass
- 11) nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid; 5. klass
- 12) teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi; 5., 6. klass
- 13) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat; 5., 6. klass
- 14) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu; 6. klass
- 15) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust; 6. klass
- 16) teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi; 6. klass
- 17) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas; 6. klass
- 18) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; 5., 6. klass
- 19) toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised; 5., 6. klass
- 20) toob näiteid ravivõtete ja tervishoiu kohta eri aegadel; 6. klass
- 21) toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus. 6. klass

Ajalugu 5.klass (2 tundi nädalas)

Ajaarvamine ja ajalooallikad

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, ajajoon, Rooma number, araabia number paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid</p> <p>mõistab, et ajaloo jagamine on tinglik ning ajaloolased teevad seda selleks, et lihtsustada ajaloo uurimist</p> <p>jagab ajalugu perioodideks (kujuneb arusaam ajaloolise keskkonna kujunemisest)</p> <p>esi- ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu</p>	<p>eKr, pKr sajand, aastatuhat, ajatelg, Rooma number, araabia number</p>
<p>Teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid</p> <p>nimetab ja liigitab ajalooallikaid</p> <p>kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik, suuline, esemeline ja audiovisuaalne allikas, muuseum, arhiiv</p> <p>Iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust</p>	<p>Suulised, esemelised, kirjalikud ja audiovisuaalsed allikad; muuseum, arhiiv, kroonika, legend, arheoloogia, muistis</p>
<p>Kasutab perekonnaloos uurimisel eritüübilisi allikaid</p>	<p>mälestused, intervjuud, fotod, videod, päevikud, kirjad jne</p>

Elu muinasajal

<p>ÕPILANE: toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus</p>	<p>Kiviaeg, pronksiaeg rauaaeg,</p>
--	---

<p>teab kodukohaga ja Eestiga seotud muinasaja asulaid ning kirjeldab selle/nende tekkimise ja kujunemise põhjuseid kirjeldab muinasaja inimese eluolu ja selgitab inimese sotsiaalse rolli kujunemist ühiskonnas nimetab mõnda avastust /leiutist ja selgitab selle/nende tähtsust</p>	<p>korilus, küttimine, kodukohaga seotud muinasaja asustus, muinaslinnus</p>
<p>ÕPILANE: kirjeldab ajalooksündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost ja iseloomustab allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusvärsust</p> <p>teab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi teab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloo olulised selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas</p>	<p>muistne vabadusvõitlus, Läti Henrik, Liivimaa kroonika, maakond, ristiusk, Lembitu</p>
<p>ÕPILANE: teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas</p> <p>teab ja selgitab, mis roll oli kirikul keskaja ühiskonnas ja kultuuriloos toob näiteid oma kodukoha ja/või Eesti ajaloomälestistest ja selgitab nende olulisust</p>	<p>Ristiusk, kirik, (katoliku kirik, paavst), klooster</p>
<p>ÕPILANE: kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat, toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu</p> <p>kirjeldab keskaja inimese eluolu ja tegevusalasid kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat</p>	<p>elu keskajal linnas ja maal, raad, tsunft, raekoda, Hansa Liit, gild, linnaõigus, linnused</p>

Eesti 16.-18. sajandi sõdade perioodil

<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos. Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos, toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus</p> <p>mõistab ajaloosündmuste ajalist järgnevust kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost nimetab ajalooliseid isikuid ja miks nad on ajaloos olulised</p>	<p>Liivi sõda, Ivan IV (Balthasar Russow, Liivimaa kroonika) Põhjasõda, Karl XII, Peeter I</p>
--	---

Eluolu uusajal

<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu</p> <p>kirjeldab inimeste eluolu minevikus teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid</p>	<p>Rehielamu ja mõis, toidulaud, rõivad ja rahvatraditsioonid, pärisorjus</p>
--	---

Kool vanal ajal

<p>ÕPILANE:</p> <p>kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis</p> <p>kirjeldab hariduse andmist minevikus; leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid</p>	<p>Tartu Ülikool, talurahvaharidus ja Bengt Gottfried Forselius</p>
--	---

Rahvuslik ärkamisaeg

<p>Rahvuslik ärkamisaeg, Jannsen, Koidula, Jakobson, Hurt, laulu- ja mänguseltsid, I üldlaulupidu</p>	<p>Pildianalüüs: Tegelased Eesti kroonilt: Hurt, Koidula, Jakobson.</p> <p>Eesti kroonide olemasolul tuua need kooli, näidata ekraanilt (Eesti krooni pangatähed: https://www.eestipank.ee/sularaha/krooni-pangatahed) või kutsuda kooli Eesti Panga rändnäitus (“Eesti raha margast kroonini” https://www.eestipank.ee/muuseum/kutsu-naitus-kulla).</p> <p>Töö piltidega:</p> <p>Eesti kroonide visuaalid. Õpilane märgib, kes ja miks on kroonil (olulisus kultuuriloos).</p> <p>Mõistekaart: mis oli rahvuslik ärkamine?</p> <p>Kuulamine:</p> <p>“Mu isamaa, mu õnn ja rõõm”</p>
---	--

Eesti iseseisvumine

<p>ÕPILANE:</p> <p>nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid:</p> <p>kirjeldab Eesti iseseisvumise näitel põhjuse ja tagajärje seost teab, kes olid Konstantin Päts, Konstantin Konik ja Jüri Vilms ja põhjendab nende olulisust teab, millal ja kus kuulutati välja Eesti Vabariik</p>	<p>Päästekomitee: Päts, Konik, Vilms, iseseisvusmanifest, iseseisvuse väljakuulutamise</p>
---	--

Iseseisev Eesti kahe maailmasõja vahel

<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos. Kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost</p> <p>teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärge teab ja oskab selgitada võidupüha tähtsust Eesti kultuuriloos teab, kes oli Jaan Poska ja põhjendab tema olulisust. Selgitab Tartu rahu tähtsust</p>	<p>Vabadussõda (1918-1920), Johan Laidoner, Võnnu lahing - võidupüha, Poska, Tartu rahu</p>
<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos</p> <p>kirjeldab üldist eluolu ja kultuuri, toob näiteid</p>	<p>Eesti aeg kahe maailmasõja vahel: Maaseadus, Eesti kroon, üldine eluolu ja kultuur</p>

Eesti ja Teine maailmasõda

<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost</p> <p>toob näiteid, kuidas Teine maailmasõda mõjutas elu Eestis teab, kes olid Jossif Stalin ja Adolf Hitler ning selgitab nende mõju Eesti ajaloole toob näiteid oma perekonnaloost</p>	<p>Stalin, Hitler,</p> <p>MRP, Nõukogude okupatsioon, küüditamine, Saksa okupatsioon, holokaust, suur põgenemine</p>
--	--

Nõukogude aeg

<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid sündmustest ja protsessidest Eesti ajaloos ja isiklikus elus; toob näiteid ajaloomälestisest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised:</p> <p>iseloostab erinevatest valdkondadest ENSV eluolu toob näiteid ja teab mõnda lugu oma perekonnaloost ENSV ajal teab ja tunneb kodukohaga seotud paiku, isikuid</p>	<p>metsavendlus, kolhoos, eluolu ENSV-s</p>
---	---

Iseseisvuse taastamine

<p>ÕPILANE:</p> <p>nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust; toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus</p> <p>teab, kes oli Lennart Meri selgitab tema olulisust teab, mis põhjustel sai Eesti iseseisvuse taastamine võimalikuks oskab nimetada mõnda iseseisvumise taastamisega seotud sündmust teab mõnda perekonnalugu</p>	<p>laulev revolutsioon, Balti kett, Lennart, Meri, fosforiidisõda</p>
---	---

Ajalugu 6.klass (2 tundi nädalas)

Muinasaeg

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt</p>	<p>esiaeg ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu, eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, araabia number, Rooma number, ajaloollikad, arheoloogia</p>
<p>ÕPILANE: toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis</p> <p>nimetab muinasaja perioode ja toob näiteid erinevate perioodidele iseloomulikest tunnustest, avastustest ja leiutistest kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid seletab ja kasutab mõisteid kontekstis</p>	<p>inimese kujunemine, kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, sugukond, kütmine ja korilus</p>

Muinasaeg

<p>ÕPILANE: teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust</p> <p>kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid Eestis teab esimesi asulaid: Pulli ja Kunda Lammasmägi teab mõnda kodukohas asuvat muistist või kodukoha inimasustuse tekkelugu</p>	<p>Pulli, Kunda Lammasmägi, alepöld, kindlustatud asula, kalmed</p>
---	---

Vanad Idamaad

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust</p> <p>selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid</p>	<p>tsivilisatsioon ehk kõrgkultuur, Egiptus ja Niilus, Mesopotaamia - Eufrat ja Tigris, Hiina - Huanghe ja Jangtse, India - Indus ja Ganges</p>

oskab näidata kaardil Egiptust,
Mesopotaamiat, Vana Indiat ja Vana Hiinat

Mesopotaamia

ÕPILANE:

toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu

nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos

teab, milline oli Mesopotaamia riiklik korraldus
teab, kes oli Hammurapi
mõistab Mesopotaamia kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning oskab tuua näiteid

Sumerid, linnriik, Babüloonia, Hammurapi, seaduste kogu, kiilkiri, savitahvel, tsikuraat, Ištar, Marduk, potikeder ja ratas, Gilgameš

Egiptus

ÕPILANE:

nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust

nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos

kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis

teab, milline oli Egiptuse riiklik korraldus ning kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse näitel tunneb Egiptuse kultuuri- ja teadussaavutusi meditsiinis, matemaatikas, astronoomias toob näiteid kujutavast kunstist, teab mõnda Egiptuse püramiide

Vaarao, preestrid, templid, ametnikud, orjad, hieroglüüfid, papüürus, palsameerimine, mummia, sarkofaag, püramiidid, kalender, aritmeetika ja geomeetria

Vahemere idaranniku kõrgkultuurid: Foiniikia, Iisraeli ja Juuda riik

<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos</p> <p>teab, et foiniiklased head meresõitjad, võtsid kasutusele tähestiku</p> <p>teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon</p> <p>teab, mis on Vana Testament</p>	<p>Tähestik, meresõitjad, Kartaago</p> <p>Ainujumala usk, Jahve, Mooses, Vana Testament, kümme käsku</p>
---	--

Vana-India ja Vana-Hiina

<p>ÕPILANE:</p> <p>nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust</p> <p>teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas.</p> <p>teab, et Vana-India ja Hiina kõrgkultuurid tekkisid suurte jõgede äärde</p> <p>teab, mis on kastisüsteem</p> <p>toob näiteid India ja Hiina avastustest ja leiutistest</p> <p>mõistab, et erinevates piirkondades on erinevad usulised tõekspidamised ja väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis</p>	<p>India ja Indus, Ganges, kastisüsteem, usulised tõekspidamised, budism, kunst, kirjandus, arvutussüsteem, male, Hiina ja Huang He, Jangtse, keisriigi algus, Hiina müür, Suur Siiditee, kompass, paber, Konfutsius</p>
---	--

Kreeka-Mükeene kultuur

<p>ÕPILANE:</p> <p>kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis</p> <p>toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos</p> <p>oskab näidata kaardil: Kreeka, Kreeeta, Balkani poolsaar, Ateena, Sparta</p> <p>teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeeta-Mükeene kultuurist</p>	<p>Balkani poolsaar,</p> <p>Hellas ja hellenid, barbarid, Kreeka, Kreeeta, Ateena, Sparta, Knossos, Mükeene</p>
---	---

Kreeka linnriigid

<p>ÕPILANE:</p> <p>teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi</p> <p>kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat</p> <p>toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised</p> <p>kirjeldab Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust ja eluolu Ateena ja Sparta näitel, võrdleb neid kirjelduse põhjal</p> <p>seletab ja kasutab järgmisi mõisteid: polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori</p>	<p>polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, Perikles, Kreeka-Pärsia sõjad (Maratoni lahing)</p>
---	--

Vana-Kreeka kultuur ja teadus

<p>ÕPILANE:</p> <p>nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos</p> <p>teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist</p> <p>iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust</p> <p>toob näiteid Vana-Kreeka kultuuri- ja teadussaavutustest</p> <p>oskab nimetada tähtsamaid kreeka mõtlejaid</p> <p>jutustab olümpiamängudest ja kreeka kunstist</p> <p>püüab vaadelda maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi ning mõistab Vana-Kreeka kultuuri mõju Euroopa ajaloole</p>	<p>Homeros, eeposed "Ilias" ja "Odüsseia"</p> <p>Herakles, komöödia ja tragöödia, Zeus, Olümpia, olümpiamängud, 776 eKr, templid, arhitektuur, skulptuur, vaasimaalid, Herodotos, nt Pythagoras, Hippokrates, Sokrates, Platon, Aristoteles</p>
--	---

Hellenism

<p>ÕPILANE:</p> <p>nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos</p>	<p>Aleksander Suur, hellenism, Aleksandria, seitse maailmaimeet, nt Eukleides, Archimedes, Ptolemaios</p>
--	---

toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos

teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi

teab, kes oli Aleksander Suur ja kirjeldab tema vallutuste tagajärgi
selgitab, mis on hellenism ning toob näiteid hellenismiaja kultuuri- ja teadussaavutustest

Rooma riigi tekkimine

ÕPILANE:

toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos

nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos

kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis

paigutab ajatelejele ajaloosündmusi, kasutades õigesti ajaühikuid, lahendab ajateleje abil ülesandeid

näitab kaardil: Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma linn, Tiberi jõgi, Alpi mäestik
teab Rooma riigi tekkelugu ning teab, kes oli Romulus ja miks on ta oluline Rooma kultuuriloos
paigutab ajatelejele Rooma linna asutamise aasta
selgitab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: Kapitoolium, foorum, ladina keel

Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma, Tiberi jõgi, Alpi mäestik, Romulus, 753 eKr, Kapitoolium, foorum, ladina keel, etruskid

Rooma vabariik

ÕPILANE:

kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost

nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust

selgitab Rooma vabariigi riigikorda

vabariik, senat, konsul, rahvakoosolek, Puunia sõjad, Hannibal, Kartaago, Caesar, leegion, kodusõda

kirjeldab ja näitab kaardi abil Rooma riigi laienemist
teab, kuidas said roomlased Vahemere maade valitsejateks
seletab, miks ja kuidas lõppes vabariigi ajajärk
teab, kes oli Caesar ja ja põhjendab tema olulisust

Eluolu Vanas-Roomas

ÕPILANE:

teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas

toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu

kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis

kirjeldab eluolu Rooma riigis
teab mõisteid: patriitsid, plebeid, rahvatribuun, gladiaator ja kasutab neid õiges kontekstis

patriitsid, plebeid, rahvatribuun, perekond, ori, gladiaator

Kultuur ja religioon Vanas-Roomas

ÕPILANE:

teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist

toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised

toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus

teab roomlaste usule iseloomulikke jooni
mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos
teab, kes oli Jeesus Kristus ning mõistab tema olulisust kultuuriloos
kasutab uusi mõisteid õiges kontekstis

templid, amfiteater, akvedukt, triumf, Colosseum, kristlus, Uus Testament, piibel

Rooma keisririik

<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos</p> <p>teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele</p> <p>paigutab ajateljele ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid</p> <p>nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos</p> <p>selgitab Rooma keisririigi valitsemiskorda tunneb Rooma ühiskonna üldist arengut keisririigi ajal teab, miks lõhenes Rooma keisririik teab, kes oli Augustus ja põhjendab tema olulisust teab, millal ja miks lagunes Rooma keisririik</p>	<p>provints, Lääne-Rooma, Ida-Rooma, Augustus, Konstantinoopol, 476, hunnid, suur rahvasterändamine</p>
---	---

III kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
2. Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
4. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.
5. Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.
6. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
7. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.

8. Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.
9. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.
10. Mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
11. Mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud.
12. Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
13. Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
14. Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
15. Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
16. Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos

III kooliastmes käsitletakse valitud näiteid keskajast, uusajast ja olulisemaid suundumusi lähiajaloo.

Õpilane:

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode; 7., 8., 9. klass
- 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; 7., 8., 9. klass
- 3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; 7., 8., 9. klass
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; 7., 8., 9. klass
- 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; 7., 8., 9. klass
- 6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis; 9. klass
- 7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; 7., 8., 9. klass
- 8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu; 8., 9. klass
- 9) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo; 9. klass
- 10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi; 8., 9. klass
- 11) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas; 7., 8., 9. klass
- 12) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi; 9. klass
- 13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist; 9. klass
- 14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; 7., 8., 9. klass

15) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani; 9. klass

16) iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel; 9. klass

17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest; 8., 9. klass

18) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest; 7., 8., 9. klass

19) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel; 7., 8., 9. klass

20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; 7., 8., 9. klass

21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; 7., 8., 9. klass

22) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgrupe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval; 8. klass (19. sajandi poliitiliste liikumiste teke) 9. klass

23) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval; 9. klass

24) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda; 9. klass

25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika

arenguga; 7., 8., 9. klass

26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist; 7., 8., 9. klass

27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; 7., 8., 9. klass

28) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja; 7., 8., 9. klass

29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; 7., 8., 9. klass

30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel; 7., 8., 9. klass

31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud; 7., 8., 9. klass

32) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega. 9. klass

Ajalugu 7. klass (2 tundi nädalas)

Keskaeg ja varauusaeg

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
ÕPILANE iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid	Keskaja mõiste Keskaja periodiseering: vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg.

nimetab sündmuse ja aastaarvu, millega tähistatakse kokkuleppeliselt keskaja algust Euroopas ja Eestis
 nimetab keskaja kolm perioodi (vara- kõrg- ja hiliskeskage) ning toob näiteid iseloomulike joonte kohta igast perioodist
 mõtestab ja sõnastab ajaloolise keskkonna kujunemist oma kodukohas, selgitab keskaegse muistise tähendust keskajal ja tänapäeval oma kodukohas (nt linnus)
 võrdleb Euroopat 5. ja 13. sajandil kaardi alusel

Ristiusk, kirik ja kultuur

1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode;

*iseloomustab kiriku rolli keskaja ühiskonna ja üksikisiku elus;

*kirjeldab kiriku struktuuri,

21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;

*Selgitab mõne näite põhjal, mil moel võivad ehitised, kunstiteosed ja muud esemed anda teavet keskaegse inimese maailmapildi kohta.

*teeb kirjalike tekstide või kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi, hinnates autori taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis.

2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb välise tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;

*tunneb ära ja nimetab romaani ja gooti stiili arhitektuuris (ümarmkaar/ teravkaar, hoone üldilme, akende suurus ja hulk, detailid);

*iseloomustab kunstiteoste toel keskaja kujutavat kunsti (temaatika, kujutamise viis, kunstniku staatus, eesmärgid).

29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;

*selgitab ristiusustamise mõju kultuurile ja keskkonnale kirikuehituse näite kaudu;

30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;

*toob näiteid keskaja inimeste teadmistest ja uskumustest haiguste kohta

26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist:

*Toob näiteid keskaja kirjandusest, kunstist ja muusikast; *iseloomustab keskaja kultuuripärandit näidete põhjal

ristiusk

katoliku kirik

kiriku
struktuur

kogudus

usklikud

vaimulikud

ilmikud

pühak

paavst

peapiiskop

piiskop

preester

klooster

munk

kerjusmunk

nunn

abt

abtiss

tsölibaat

askees

palve

palverännak

palverändur

reliikvia

liturgia

	koraal
	psalm
	sakrament
	ristimine
	armulaud
	laulatus
	ordinatsioon
	patt
	paradiis
	põrgu
	puhastustuli
	piht
	romaani stiil
	gooti stiil
	altar
	ümarkaar
	teravkaar
	manuskript
	miniatuur

Euroopa riigid kõrgkeskajal

analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;

*võrdleb riigi kujunemist Prantsusmaal ja Inglismaal.

25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;

Toob näiteid relvastuse arengust keskajal, nt Saja-aastase sõja käigus võeti kasutusele tulirelvad

William Vallutaja, Henry II, Karolingid ja Kapetingid, Saja-aastane sõda, Jeanne d Arc

Ristisõjad

<p>3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;</p> <p>toob allikate põhjal esile ristsõdade põhjuse-tagajärje seoseid;</p> <p>5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;</p> <p>selgitab, miks algasid ristsõjad Läänemere ääres ning kuidas need mõjutasid Eesti ajalugu</p> <p>20) analüüsib allikate usaldusvärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;</p> <p>kirjeldab muistse vabadusvõitluse käiku ning paigutab selle sündmuse laiemasse ajaloolisse konteksti (ristisõjad Euroopas ja Liivimaal, keskaja algus Eestis);</p> <p>nimetab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi</p> <p>selgitab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised</p> <p>selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas</p>	<p>Urbanus II, Saladin, püha maa, ristsõjad, Läti Henriku Liivimaa kroonika, muistne vabadusvõitlus, Lembitu</p>
---	--

Haridus, ülikoolid ja teadus

<p>17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;</p> <p>*selgitab näidete toel, kellel ja kuidas oli keskajal võimalik haridust saada</p> <p>*Nimetab keskaja seitse vaba kunsti</p> <p>*Toob näiteid keskaja teaduste: skolastika, alkeemia, astroloogia ja arstiteaduse uurimismeetoditest ja -tulemustest</p> <p>*nimetab Euroopa esimesi ülikoole ja kirjeldab ülikoolides toimunud õppetööd</p>	<p>kloostrikool</p> <p>linnakool</p> <p>toomkool</p> <p>ülikool</p> <p>teaduskond</p> <p>7 vaba kunsti</p> <p>rektor</p> <p>dekaan</p> <p>dispuut</p> <p>skolastika</p> <p>alkeemia</p>
--	---

Eesti keskajal

Õpilane mõistab, et keskajal (periood 13. sajandist 16. sajandi keskpaigani) ei ole Eestit tänases tähenduses, vaid on territoorium (Estland, Estonia). Poliitiliselt, majanduslikult ja kultuuriliselt on tegemist Vana-Liivimaaga (Livonia, Livland, Alt-Livland), mis koosnes erinevatest piirkondadest. 7-8% elanikkonnast elas linnades, valdav enamus maal. Liivimaa ühiskond oli etniliselt erikeelne.

<p>3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;</p> <p>*märgib kaardile Liivi sõja järgse haldusjaotuse</p> <p>4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;</p> <p>5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;</p> <p>*selgitab muutusi Liivimaa valitsemises peale muistse vabadusvõitluse lõppu</p>	<p>keskaja periodiseering Eesti ajaloos, Vana-Liivimaa, Liivi sõda</p>
--	--

Maadeavastused

<p>8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;</p> <p>*Selgitab Christoph Kolumbuse rolli Ameerika avastajana eurooplaste jaoks;</p> <p>*toob näiteid hispaanlastest ja portugallastest kolonisaatorite eesmärkidest ja tegevusest Ameerikas.</p> <p>13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;</p> <p>*Märgib kaardile maadeavastajate retked. Kirjeldab retkesid oma sõnadega kasutades geograafia termineid.</p> <p>*Selgitab eurooplaste kolonialismi põhjuseid ja tagajärgi Uues Maailmas;</p> <p>*toob näiteid hispaanlaste ja portugallaste tegevusest Uue Maailma avastus- ja vallutusretkedel;</p> <p>*annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile Uues Maailmas kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast.</p>	<p>Marco Polo reisikirjad</p> <p>kompass</p> <p>astrolaab</p> <p>karavell</p> <p>karak</p> <p>indiaanlased</p> <p>asteegid</p> <p>inkad</p> <p>konkistadoorid</p> <p>kolonialism</p> <p>koloniaalimpeerium</p>
---	--

Reformatsioon ja vastureformatsioon

<p>10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;</p> <p>*Toob näiteid reformatsiooni eesmärkidest, levikust ja mõjust;</p> <p>*nimetab vastureformatsiooni põhjuseid ja tagajärgi.</p> <p>14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;</p> <p>*uurib ja tutvustab mõne keskajal elanud inimese võimalusi ja valikuid Marthin Lutheri ja tema mõttekaaslaste näitel</p>	<p>katoliiklus</p> <p>reformatsioon</p> <p>usupuhastus</p> <p>indulgents</p> <p>tees</p> <p>ketser</p> <p>Augsburgi usutunnistus</p> <p>luterlus</p> <p>protestantlus</p> <p>kalvinism</p> <p>anglikaanlus</p> <p>pildirüüste</p> <p>Trento kirikukogu</p> <p>jesuiidid</p> <p>vastureformatsioon</p> <p>inkvisitsioon</p>
---	--

Renessanss ja humanism

<p>17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;</p> <p>* võrdleb skolastikat ja humanismi;</p> <p>*toob näiteid humanistide, maadeavastajate ja renessansiajastu õpetlaste tegevusest ja selgitab nende tegevuse mõju teadusliku maailmapildi kujunemisele.</p> <p>31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud;</p> <p>*selgitab, kuidas teadusliku maailmapildi kujunemine hiliskeskajal on mõjutanud inimeste suhtumist loodusesse.</p>	<p>humanism</p> <p>renessanss</p> <p>traktaat</p>
--	---

Ajalugu 8. klass (2 tundi nädalas)

Maailm 1600–1815

Uusaja mõiste, üldiseloostus, periodiseering. Ühiskond varauusajal.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
Iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode *määratleb ajaliselt (märgib ajajoonele) varauusaja ja uusaja piirid; *selgitab ajaloo periodiseerimise eesmärgi ja kokkuleppelisust; *iseloomustab seisuslikku ühiskonda ja Euroopa usuelu varauusajal *toob näiteid muutustest, mis toimusid Euroopas ja maailmas varauusajal ja uusajal.	varauusaeg uusaeg periodiseerimine ajaloo pöördepunkt

Ususõjad. Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa sisepoliitika varauusajal

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
3) toob allikate abil esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid: võrdleb allikate toel Prantsusmaa ususõdade, Inglismaa kodusõja ja kolmekümneaastase sõja põhjuseid ja tagajärgi 20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; *Hindab allika usaldusväärsust eristades fakte ja arvamusest; *teadvustab allika autori taotlusi ja eesmärgi; *põhjustab allika valikut. 21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; *Teeb allika põhjal järeldusi autori positsiooni, taotluste või veendumuste kohta;	ususõda kodusõda protestandid katoliiklased hugenotid luterlased kalvinistid anglikaanid Vestfaali rahu

Absolutism ja valgustus

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode *iseloomustab põhitunnuste kaudu absolutismiajastut 14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; *analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid uusajal elanud ajalooliste isikute näitel 24) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjustab seda: *annab hinnangu absolutismile ajastu kontekstis 17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest: *Seostab inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemist hariduse ja valgustusideede levikuga; *nimetab valgustusfilosoofe ning toob näiteid nende panusest inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemisse	monarh monarhia absolutism absoluutne monarh valgustatud absolutism valgustatud monarh

Ameerika iseseisvumine

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu 17.-18. sajandil: *Inglise kolooniate rajamine, konfliktid Prantsuse ja Inglise kolooniate vahel, kolooniate konfliktid emamaaga, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, 1789. aasta põhiseadus ja selle jõustumine.</p> <p>15) teab demokraatia iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani; Selgitab inimõiguste ja kodanikuvabaduste arengut mõne ajaloolise dokumendi näitel Ameerika iseseisvusdeklaratsioon ja põhiseadus</p>	<p>koloonia emamaa iseseisvus- deklaratsioon iseseisvussõda põhiseadus demokraatia</p>

Prantsuse revolutsioon ja Napoleon

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi *selgitab Prantsuse revolutsiooni Asutava kogu ja Napoleoni reformide (koodeksite) näitel ühiskonna ümberkorraldamise vajadust ja erinevaid võimalusi.</p> <p>23) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval Selgitab äärmuslike liikumiste ja ideoloogiate mõju ühiskonnale jakobiinide näitel</p>	<p>seisused generaalstaadid reform revolutsioon Asutav kogu äärmuslus žirondiinid jakobiinid terror koodeks</p>

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu: *Võrdleb Rootsi ja Vene ajal (17. ja 18. sajandil toimunud muutusi Eesti 27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; *Toob näiteid uusaja kultuuripärandist kodukohas ja Eestis (arukam õpilane toob esile näiteid nt kirikute või mõisahoonete käekäigust nõukogude ajal ja Eesti Vabariigis); *toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus; *tutvustab üht uusaja kultuuriobjekti kodukohas või Eestis, selgitades selle tähtsuse või funktsiooni muutumist ajas</p>	<p>Rootsi aeg Vene aeg reduktsioon restitutsioon</p>

Kunst, kultuur ja teadus varauusajal

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;</p> <p>*võrdleb põhitunnuste alusel (üldilme, detailid) barokstiili, klassitsismi arhitektuuris;</p> <p>*tunneb ära ja iseloomustab allikate põhjal barokki, rokokoostiili, klassitsismi kujutavas kunstis, toob näiteid kunstnike ja nende teoste kohta;</p> <p>25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;</p> <p>*analüüsib teaduse arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile varauusaja teadusrevolutsiooni saavutuste näitel</p>	<p>barokk</p> <p>rokokoo</p> <p>klassitsism</p>

Maailm 1815–1918

Viini kongress ja Euroopa uusajal

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; *analüüsib Euroopa riikide arengut uusajal mõne riigi näitel/ (Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa, Venemaa, Austria, Rootsi vms)</p>	<p>kongress</p> <p>lõppakt</p> <p>restauratsioon</p> <p>tagurlus</p> <p>tasakaal</p>

Tööstusrevolutsioon ja industrialiseerimine

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga</p> <p>*toob näiteid uusaja tehnilistest leiutistest ja selgitab nende ellurakendamise tulemusel toimunud muutusi inimeste igapäevaelus ja ühiskonnas</p> <p>31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud:</p> <p>*toob näiteid kuidas industrialiseerimise tulemusena on suurenenud inimkonna ökoloogiline jalajälg;</p> <p>*analüüsib linnastumise põhjuseid ja tagajärgi 19. sajandi Euroopa ja Ameerika Ühendriikide linnade näitel;</p>	<p>kütused: süsi ja koks</p> <p>aurumasin</p> <p>võimsusühikud:</p> <p>hobujõud ja watt</p> <p>tööstus</p> <p>vabrik</p> <p>automatiseerimine</p> <p>linnastumine</p>

Poliitilised õpetused

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>22) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale, rahvuslusele tänapäeval:</p>	<p>ideoloogia</p> <p>liberalism</p> <p>konservatism</p>

*Iseloomustab ja võrdleb liberalismi, konservatismi, natsionalismi ja sotsialismi etteantud kriteeriumide alusel (nt ideaalid ja eesmärgid, ideoloogid, toetajaskond), kujundab oma arvamuse.	sotsialism rahvuslus natsionalism äärmuslus kommunism
---	---

Euroopa rahvaste kevad (1848. aasta revolutsioonid)

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda: *arutleb märksõnade või küsimuste toel rahvusluse, Euroopa rahvaste vabadusliikumise ja 1948. aasta revolutsioonide põhjuste ning tagajärgede üle. Kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda.	rahvuslus rahvuslik vabadusliikumine rahvusriik kodanlus liberalism vabariik põhiseadus

Kolonialism ja imperialismi kujunemine

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist: *Toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest Aafrikas, Aasias, Ameerikas, Austraalias *annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast. 32) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega: *analüüsib koloniaalvallutuste seost loodusressursside kasvava vajadusega; *analüüsib rahvaarvu muutuste ja inimeste heaolu seoseid loodusressursside kasutamisega 19. sajandi näitel; *analüüsib imperialismi kujunemise seost loodusressursside hõivamisega.	koloonia koloniseerimine kolonialism impeerium imperialism

Venemaa ja Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad

<p>6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis:</p> <p>*Seostab Eesti omariikluse algust rahvusliku vabadusliikumise ja ärkamisaja sündmustega;</p> <p>*nimetab Eesti omariikluse kujunemise majanduslikke, kultuurilisi ja poliitilisi eeldusi;</p> <p>*nimetab Eesti omariikluse kujunemisele kaasa aidanud isikuid ja selgitab nende panust.</p> <p>26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;</p> <p>*seostab eestlaste perekonnanimede saamist pärisorjuse kaotamisega, toob näiteid perekonnanimede saamislugudest;</p> <p>*toob näiteid estofiilide tegevusest ja panusest eesti kultuurilukku;</p> <p>*toob näiteid arkamisaja tegelaste ja nende panuse kohta eesti kultuuriloos;</p> <p>27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;</p> <p>*toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus;</p> <p>*toob näiteid Kalevipoja tegelaskuju tähenduse muutumise kohta ajaloos.</p> <p>29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;</p> <p>*toob näiteid Eestist pärit, Eestis õppinud või tegutsenud baltisaksa haritlaste tegevuse rahvusvahelisest mõjust (Karl Ernst von Baer, <u>Fabian Gottlieb Benjamin von Bellingshausen</u>, August von Kozebue, <u>Adam Johann von Krusenstern</u>, Eduard von Toll, Friedrich Georg Wilhelm von Struve, Ferdinand von Wrangel jt);</p> <p>*teadvustab baltisakslaste rolli eesti (ja läti) kultuuri ja ühiskonnaelu arengus;</p>	<p>reformid</p> <p>tagurlus</p> <p>dekabristid</p> <p>õigeusk</p> <p>isevalitsus</p> <p>slavofiil</p> <p>venestamine</p> <p>baltisakslane</p> <p>estofiil</p>
--	---

Esimene maailmasõda. Eesti iseseisvumine

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid</p> <p>4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle</p> <p>analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi ning Esimese maailmasõja tagajärge ja mõju maailma arengule.</p> <p>25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile</p> <p>nimetab I maailmasõja käigus kasutusele võetud sõjapidamise uuendusi, kirjeldab nende rolli, toob näiteid sõda käsitlevatest filmidest, raamatutest jms.</p> <p>10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide ja revolutsiooni teel, analüüsib nende protsesside erinevusi;</p> <p>*kirjeldab Vene revolutsioonide ja novembrirevolutsiooni tagajärge ja mõju</p>	<p>Antant, Kolmikliit, Keskriigid</p> <p>atentaat, läänerinne, idarinne, maneööversõda, positsioonisõda, Compiègne'i vaherahu, veebruari- ja oktoobrirevolutsioon</p> <p>Venemaal, Lenin, kommunistid, Nõukogude Venemaa</p> <p>iseseisvusmanifest, 23.-24.02.1918</p>

<p>*nimetab Esimese maailmasõja aegseid sõjalise liite ning selgitab mis riigid ja miks sinna kuulusid, sõnastab sõja põhjuseid ja tagajärgi</p> <p>5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;</p> <p>6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis:</p> <p>*seostab Eesti omariikluse kujunemist rahvusvaheliste sündmustega (uute rahvusriikide tekkimine esimese maailmasõja käigus, Vene revolutsioonid)</p>	
--	--

Teadus, tehnika ja kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel:</p> <p>*toob näiteid 19. sajandi meditsiini edusammudest (ravimid, veregruppide avastamine, röntgen, narkoos, rasestumisvastased vahendid jt) ja põhjendab nende tähtsust haigustega võitlemisel, pere planeerimisel, rahvastikuprotsessides jne</p> <p>26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist:</p> <p>*toob näiteid 19. sajandi teaduse, tehnika, arhitektuuri, kujutava kunsti, moepildi, kirjanduse, muusika jms kohta.</p>	<p>sisepõlemismootor elektter hõõglamp röntgen raudtee raudbetoon rahvastik aspiriin narkoos süstal pastöriseerimine valmistoit krinoliin tärgeldamine frakk smoking silinder romantism realism historitsism impressionism postimpressionism juugend</p>

Ajalugu 9.klass (2 tundi nädalas)

LÄHIAJALUGU

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939

Esimese maailmasõja tagajärjed

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi</p> <p>teab, millised olid Esimese maailmasõja tagajärjed; teab, kuidas muutus Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda; teab ja selgitab Rahvasteliidu Esimese maailmasõja järgset rolli; kasutab ajalookaarti ja analüüsib teemakohaseid allikaid.</p>	<p>Compiègne'i vaherahu, Pariisi rahukonverents, Versailles' süsteem, Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliit, reparatsioonid</p>

Eesti Vabadussõda

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis</p> <p>teab, kes olid Jaan Poska, Johan Laidoner ja Julius Kuperjanov ning selgitab nende tähtsust; teab, millal toimus vabadussõda; teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärgi; kasutab ajalookaarti sõja pöördeliste sündmuste selgitamisel; teab ja selgitab vabadussõja rolli Eesti iseseisvuse kindlustamisel.</p>	<p>Vabadussõda, Tartu rahu, Jaan Poska, Võnnu lahing, Julius Kuperjanov, Johan Laidoner, Landeswehri sõda, välisriikide abi</p>

Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastatel

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: iseloostab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas; analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani</p> <p>iseloostab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda; seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism; teab, kes olid Benito Mussolini, Adolf Hitler, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt ja iseloostab nende tegevust; võrdleb autoritarismi ja totalitarismi.</p>	<p>demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt</p>

Demokraatlik ja autoritaarne Eesti

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide teel ja analüüsib nende mõju</p> <p>nimetab mõjukaid ühiskonnaelu tegelasi ja toob näiteid nende tegevusest; selgitab ja toob näiteid mõistete ideoloogia, reform ja revolutsioon kohta; kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul.</p>	<p>maareform, Asutav Kogu parlamentarism, põhiseadus, vaikiv ajastu, meeste ja naiste roll poliitikas ning ühiskonnas (nt. Jaan Tõnisson, Konstantin Päts, Alma Ostra-Oinas, Minni Kurs-Olesk, Marie Reisik)</p>

Majandus maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ning negatiivset mõju ühiskonnale</p>	<p>konveiermeetod, inflatsioon, ülemaailmne majanduskriis, uus kurss, maaseadus, rahareform</p>

<p>arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega</p> <p>arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda</p> <p>toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjustagajärje seoseid</p> <p>kirjeldab ja võrdleb maailma ning Eesti majandusolusid kahe maailmasõja vahel;</p> <p>teab, mis muutused tõi kaasa konveiermeetodi; kasutuselevõtmine</p> <p>teab, mis olid suure majanduskriisi põhjused ja tagajärjed.</p>	
--	--

Kultuur kahe maailmasõja vahel maailmas ja Eestis

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE:</p> <p>teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel</p> <p>toob näiteid erinevate ajastute kultuurist analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile</p> <p>mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga</p> <p>märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju</p> <p>märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda</p> <p>kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas;</p> <p>nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;</p> <p>nimetab mõnda kultuuritegelast maailmas ja Eestis ning selgitab tema olulisust kultuuriloos.</p>	<p>uued valdkonnad kultuuris ja saavutused teaduses (tehnika, kino, film, kirjandus, teater, muusika jne), kultuur ja eluolu paikkonnas</p>

Teine maailmasõda 1939–1945

Rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel</p> <p>teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel; teab ja kirjeldab sündmuseid, mis viisid Teise maailmasõjani.</p>	<p>anšluss, Müncheni kokkulepe, MRP, Hispaania kodusõda, Etioopia kriis, Mandžuuria kriis, Saksamaa taasrelvastumine, Saksamaa "Kolmas riik"</p>

Teine maailmasõda

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda</p> <p>teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda; toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed; seletab mõisteid MRP, holokaust, ÜRO; kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu; analüüsib ja hindab inimõiguste rikkumise põhjuseid ajaloolises kontekstis.</p>	<p>sõjategevus ida- ja läänerindel, Stalingradi lahing, teise rinde avamine (Normandia dessant), Talvesõda, Pearl Harbor, tuumarelva leiutamine ja kasutamine, koostöö liitlastega, ÜRO, Atlandi Harta, inimsusevastased kuriteod (holokaust, genotsiid)</p>

Eesti Teises maailmasõjas

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärg analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist</p> <p>selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos; selgitab Eesti iseseisvumise kaotamise põhjuseid, tagajärgi, sündmuste käiku ja seoseid tänapäevaga; selgitab mõisteid MRP, küüditamine, baaside leping, okupatsioon; analüüsib eestlaste valikuid Teises maailmasõjas.</p>	<p>baaside leping, baaside ajastu, annekteerimine, Konstantin Päts, küüditamine, suur põgenemine, nõukogude okupatsioon, Saksa okupatsioon</p>

Maailm pärast Teist maailmasõda

Külm sõda

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo</p> <p>iseloostab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid; seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külm sõda, kriisikolle, raudne eesriie.</p>	<p>külm sõda, Trumani doktriin, Marshalli plaan, raudne eesriie, külma sõja kriisikolled (nt Berliini kriis, Korea sõda, Suessi kriis, Kariibi ehk Kuuba kriis, Ungari ülestõus, Vietnami sõda, Praha kevad, Afganistani sõda)</p>

Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo arutleb märksõnade või küsimuste toel ajalooüldmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ja põhjendab seda</p> <p>kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel teab, kes olid Martin Luther King, Margaret Thatcher ja Ronald Reagan ning iseloomustab nende tegevust iseloomustab erinevaid sotsiaalseid liikumisi ja toob näiteid kirjeldab Saksamaa poliitilist olukorda ajaloo kaardi toel.</p>	<p>heaoluühiskond, mustanahaliste ja naiste õigused, jagatud Saksamaa, noorteliikumised, hipide liikumine, globaliseerumine, NATO, Euroopa Liit, võtmeisikud (nt. Margaret Thatcher, Ronald Reagan, Martin L. King, Elisabeth II, Rosa Parks, Rachel Carson, Madeleine Albright, Hanna Arendt, Indira Gandhi, Ruth Bader Ginsburg, John F. Kennedy, Richard Nixon, Mahatma Gandhi)</p>

Kommunistlikud riigid ja Eesti NSV

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode</p> <p>nimetab NSVL liidreid (Stalin, Hruštšov, Brežnev, Gorbatšov) ning iseloomustab nende võimuperioodi; võrdleb eri perioode arutluse käigus; toob esile kommunistlikule ühiskonnale iseloomulikke jooni (võimu koondumine, vastandumine läänele, propaganda jne); selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;</p>	<p>NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon, poliitiline juhtimine, kommunistliku partei liidrid Stalinist kuni Gorbatšovini, metsavendlus, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioonid, küüditamine, dissident, võtmeisikud (nt. Leida Laius, Johannes Käbin, Karl Vaino, Vaino Väljas)</p>

kirjeldab nõukogude võimu mõju Eesti ajaloole pärast Teist maailmasõda, toob välja iseloomulikud jooned näidete abil, kasutab mõisteid õiges kontekstis.	
--	--

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teises pooles maailmas ja Eesti NSV-s

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel</p> <p>märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda</p> <p>analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga</p> <p>toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist</p> <p>iseloomustab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi teisel poolel; teab mõnda maailma ja Eesti tuntud kultuuritegelast ja selgitab nende tähtsust.</p>	infotehnoloogia areng, massikultuur ja kõrgkultuuri valitud näidete põhjal

Eesti iseseisvuse taastamine

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu</p> <p>kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut; seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, Balti kett, laulev revolutsioon;</p>	laulev revolutsioon, Balti kett, fosforiidikampaania, IME, Rahvarinne, suveräänsusdeklaratsioon, MRP-AEG, perestroika, glasnost, rahareform Eestis, võtmeisikud (nt Lennart Meri, Mart Laar, Edgar Savisaar Marju Lauristin, Lagle Parek, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin).

nimetab võtmeisikuid Eesti iseseisvuse taastamise protsessis ja annab hinnangu nende tegevusele ajaloolises kontekstis.

Maailm 1990. aastatest alates

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad
<p>ÕPILANE: iseloostab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga</p> <p>toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed; teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastatel; teab ja toob näiteid globaalprobleemide kohta; analüüsib kriitiliselt mineviku tõlgendusi ja nende mõju iseenda ning kogukonna olevikule ja tulevikule.</p>	<p>NSVL lagunemine, Saksamaa taasühinemine, rahvusvahelised organisatsioonid (NATO, EL laienemine, ÜRO), rahu ja konfliktide lahendamine, identiteet ja mitmekesisus, energiamajandus, globaalprobleemid (nt epideemiad, demograafiline olukord, kliimaküsimused, terrorism).</p>